

Emil Hilje

Odjel za povijest umjetnosti, Sveučilište u Zadru

Nepoznati dokument o radu Vittorea Crivellija u Zadru

Izvorni znanstveni rad – *Original scientific paper*

Predan 15. 10. 2008. – Prihvaćen 10. 11. 2008.

UDK: 75 Crivelli, V. (088.4)

Sažetak

Do sada poznati podaci o životu i djelatnosti mletačkog slikara Vittorea Crivellija za vrijeme njegova višegodišnjeg boravka u Zadru relativno su brojni. Međutim, premda neki od njih indirektno upućuju i na majstorovu slikarsku djelatnost, nijedan se ne odnosi na konkretan slikarski rad.

Nedavno pronađen ugovor, sklopljen 6. svibnja 1471. godine između Vittorea Crivellija i izvršitelja oporuke bojadisara Ivana Milkovića za izradu slike namijenjene zadarskoj Crkvi sv. Krševana, na određeni način popunjava tu prazninu u poznavanju slikareve djelatnosti. Tim se ugovorom Vittore obvezao da će za cijenu od četrdeset i dva dukata u roku od godine dana načiniti oltarnu palu od rezbarenog i pozlaćenog drva s pet velikih naslikanih i pozlaćenih likova. U centralnom je polju

trebala biti plavom bojom i pozlatom naslikana Bogorodica. Ostale je likove Vittore trebao naslikati kako je od njega zatraženo, a u skladu s nacrtom koji je predočio naručiteljima na papiru. Relativno precizno definirani izgled slike i kronološke odrednice pružaju mogućnost da se taj rad pokuša identificirati među sačuvanim Vittoreovim djelima. U Muzeju Puškin u Moskvi nalazi se poliptih s Bogorodicom i četiri sveca kojemu izvorno podrijetlo nije poznato, ali je već davno utvrđeno da pripada prvoj fazi Vittoreova stvaralaštva, dakle vremenu kada je djelovao u Zadru. Stoga se može pretpostaviti da je upravo to ona slika koja je 1471. godine naručena za kapelu u Crkvi sv. Krševana, pogotovo što se i izbor svetačkih likova može dovesti u vezu s imenima naručitelja.

Ključne riječi: *Vittore Crivelli, slikarstvo, 15. stoljeće, ugovor, Zadar*

Dokumenti koji svjedoče o boravku braće Carla i Vittorea Crivellija u Zadru odavno su poznati.¹ Nedavno pronađeni dokument u kojem se u Zadru kao svjedok spominje slikar Carlo Crivelli potvrdio je tezu o njegovu trajnijem boravku u Zadru.² Međutim, o njegovoj eventualnoj slikarskoj djelatnosti u Dalmaciji za sada nema nikakvih pouzdanih vijesti.

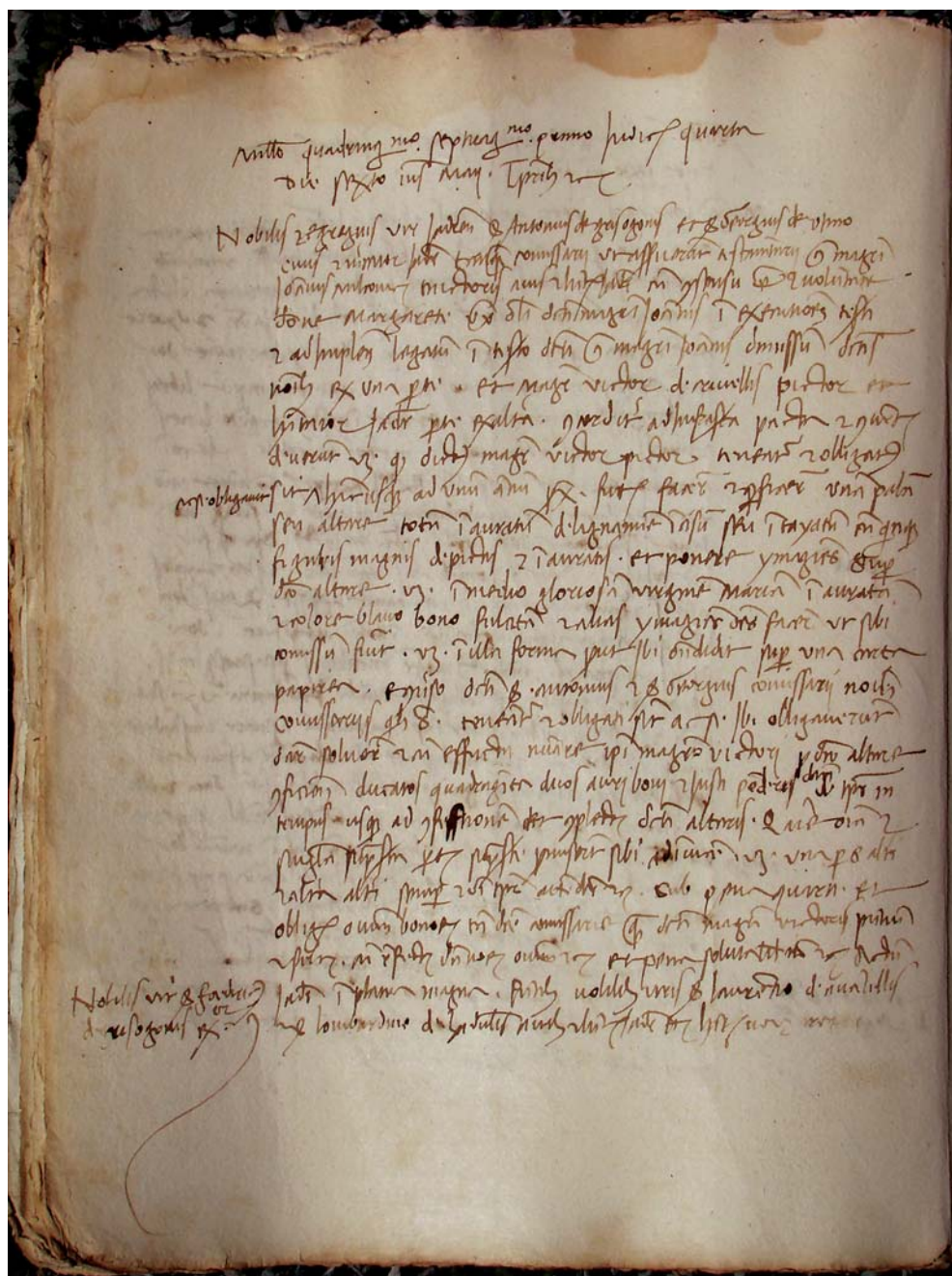
Što se pak tiče Carlova mlađeg brata Vittorea, situacija je bitno drukčija. Čitava grupa dokumenata u kojima se Vittore Crivelli spominje u Zadru,³ jasno otkriva da je u njem razmjerno dugo boravio, te imao radionicu u koju je primao učenike.⁴ Ipak, kada je riječ o umjetničkoj djelatnosti, do sada poznati podaci su posredni i otkrivaju vrlo malo. Zna se tek to da je 27. ožujka 1476. godine kupljenu kuću isplaćivao između ostalog i manjim slikarskim djelima,⁵ te da je nešto prije 28. srpnja 1472. godine prepravio nacrt za izradu pročelja Kapele sv. Šimuna.⁶

O nekim ozbiljnijim slikarskim radovima braće Crivelli u Zadru do sada nije bilo nikakvih podataka, a bilo kakva promišljanja o njihovoj djelatnosti dodatno je otežavalo to što se ni u Zadru ni na njegovu području nisu sačuvala slikarska djela koja bi se sa sigurnošću mogla dovesti u vezu s njihovim višegodišnjim boravkom u istaknutoj dalmatinskoj komuni. Tako je i moguća umjetnička djelatnost poznatih ranorenesansnih slikara u vrijeme njihova

boravka u Dalmaciji ostala u domeni nagađanja i više ili manje uvjerljivih atribucija.⁷ Međutim, nedavno pronađen ugovor za izradu poliptiha, što su ga s Vittoreom sklopili izvršitelji oporuke Zadrana Ivana Milkovića, baca novo svjetlo na čitavu problematiku boravka i djelatnosti braće Crivelli u Zadru.

Dana 6. svibnja 1471. godine obvezao se slikar Vittore Crivelli zadarskim građanima Antunu de Grisogonisu i Jurju de Utinu, izvršiteljima oporuke bojadisara Ivana Milkovića, u prisutnosti i uz privolu njegove udovice Margarete, da će u roku od godine dana načiniti oltarnu palu od rezbarenog i pozlaćenog drva s pet velikih naslikanih i pozlaćenih likova. U centralnom je polju trebala biti plavom bojom i pozlatom naslikana Bogorodica. Ostale je likove Vittore trebao naslikati kako je od njega zatraženo, a u skladu s nacrtom na papiru što ga je predočio naručiteljima. Ugovorena je cijena od četrdeset i dva dukata, koji će biti isplaćivani u skladu s napredovanjem posla.⁸

Već sama cijena upućuje na to da je riječ o ozbiljnom slikarskom radu namijenjenom nekom važnom mjestu, a činjenica da je slikar naručiteljima predočio crtež s likovima otkriva njihovu brigu ne samo o kvaliteti nego i o sadržaju slike. Ipak, sam ugovor, osim što sugerira da je riječ o izvršenju posljednje volje Ivana Milkovića, ne sadrži nikakav podatak

Ugovor između slikara Vittorea Crivellija i izvršitelja oporuke Ivana Milkovića, Državni arhiv u Zadru
 Contract between the painter Vittore Crivelli and the executors of the last will of the dyer Ivan Milković

o namjeni naručenog djela. Srećom, sačuvana je oporuka bojadisara Ivana Novakova (Milkovića),⁹ datirana 19. rujna 1460. godine, u kojoj je točno određena namjena rečene slike. Tom je oporukom Ivan odredio da se za cijenu od četrdeset ili pedeset dukata dade izraditi oltarna pala koja će biti smještena na oltar sv. Ane u Crkvi sv. Krševana.¹⁰

Slika je po svemu sudeći bila namijenjena kapeli koju je Donat Milkov dao sagraditi u Crkvi sv. Krševana 5. studenog 1412. godine,¹¹ a u koju je 8. travnja 1416. godine postavljena nadgrobna ploča na kojoj se spominju sinovi i nasljednici pokojnog mesara Milka.¹² Ivan Novakov

Milković bio je unuk rečenog Milka, a narudžba slike od Vittorea Crivellija očito je bila konačni korak u uređenju porodične kapele u Crkvi sv. Krševana.¹³

Nažalost, ne raspoložemo pouzdanim podacima da je ugovor uopće realiziran. Ukoliko je slika doista bila izrađena i postavljena u kapelu Milkovića u Crkvi sv. Krševana, vjerojatno je podijelila sudbinu ostalih umjetnina iz te crkve, koje su, nakon ukidanja samostana za vrijeme francuske okupacije 1807. godine, razgrađene, rasprodane i uništene.¹⁴

Ipak, relativno precizan opis naručene slike nuka nas da među poznatim Vittoreovim djelima pokušamo pronaći

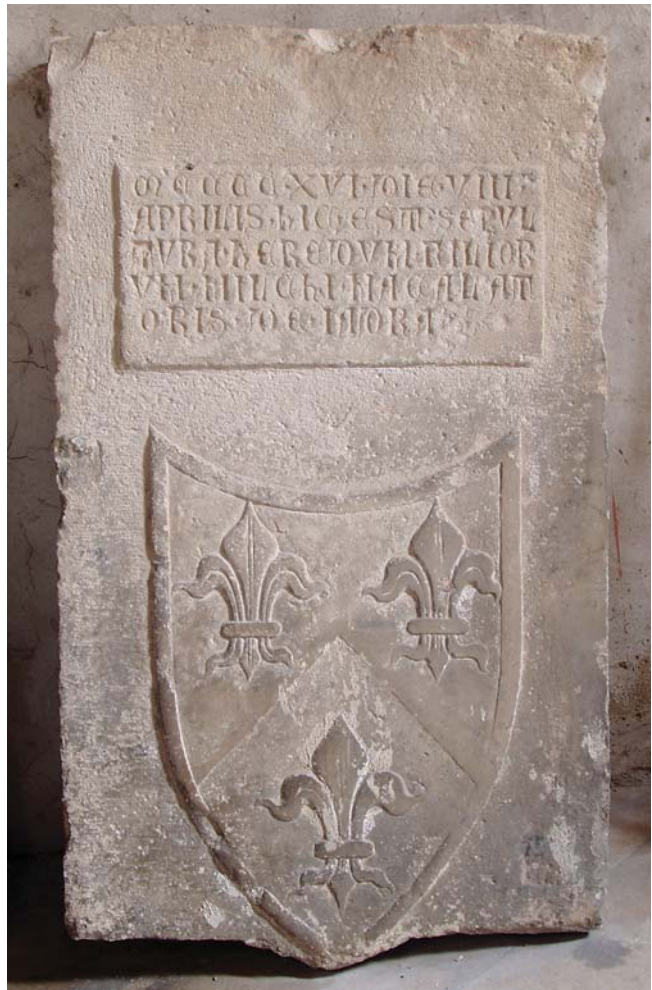
paralele zadarskoj slici. Jednostavan peterodijelni poliptih s Bogorodicom u sredini i po dva svetačka lika sa strana čini se uobičajenom formom ne odviše skupih slika. Međutim, tek nekolicina sačuvanih slikarskih radova Vittorea Crivellija po svojoj strukturi odgovara navedenom opisu.

Dijelovi poliptiha s Bogorodicom i četiri sveca u Philadelphia Museum of Art, premda naoko odgovaraju zabilježenom izgledu zadarske slike, dio su veće cjeline, koju je hipotetično rekonstruirao Federico Zeri. Uostalom, podrijetlo tog poliptiha s dosta se sigurnosti veže uz Crkvu San Francesco u Fermu, a datira se u 1481. godinu,¹⁵ pa ga možemo isključiti kao potencijalnog kandidata za identifikaciju.

Zadanoj strukturi zadarske slike odgovara i poliptih u Crkvi Santa Maria di Capodarco. Međutim, taj poliptih potječe iz navedene crkve,¹⁶ pa može poslužiti tek kao ilustracija mogućeg izgleda slike naručene za Crkvu sv. Krševana.

Konačno, u Muzeju Puškin u Moskvi nalazi se poliptih s Bogorodicom i četiri sveca kojemu izvorno podrijetlo nije poznato.¹⁷ Federico Zeri definira ga kao kapitalno djelo prve faze Vittoreova stvaralaštva,¹⁸ dakle otprilike iz vremena kada je Vittore djelovao u Zadru, to jest kada je upravo takva slika naručena za kapelu u Crkvi sv. Krševana.

Poliptih u Muzeju Puškin ima dimenzije 113 x 119 cm. Sastoji se od pet polja uokvirenih rezbarenim i pozlaćenim okvirima s motivom stupića s arhitektonskim motivima i lisnim kapitelima, tordiranog užeta, rozeta i lisnih traka. Lukovi nad krajnjim bočnim poljima su trilobni, oni nad poljima do njih su polukružni, a nad središnjim poljem je prelomljeni gotički luk. Bogorodica sjedi na kamenom, arhitektonski definiranom prijestolju smještenom na marmornom podnožju. Odjevena je u jednostavnu crvenu haljinu s bisernim nizom na rubu rukava, te gotovo potpuno ogrnuta modrim maforionom s bogatim pozlaćenim vegetabilnim ukrasom. Rubovi plašta opšiveni su bisernim nizom, a na prsima je zakopčan ovalnim zlatnim medaljonom ukrašenim dragim kamenjem. Ispod maforiona proviruje bijela prozirna marama, koja u laganim naborima pada na Bogorodičino čelo i uokviruje joj vrat. Marijina glava nagnuta je udesno. Lice joj je ovalno, s naglašenim polukružnim lukovima obrva i istaknutim očnim kopcima, te s okruglom bradom. Nos joj je pravilan, a pomalo spuštenu usta daju čitavu licu sjetan izraz. Pozlaćena aureola kružnog oblika ukrašena je puncama i reljefno istaknutom krunom, te nizom perla nad čelom. Gospa desnom rukom pridržava maloga Krista, koji joj pomalo nespretno stoji u krilu, a lijevom rukom ga hvata za ručicu i drži vrpcom kojom mu je omotan struk. Isus je prikazan kao bucmasto djetetašće ozbiljna izraza lica. Glava mu je također nagnuta na desnu stranu, a na ovalnom licu ističu se debeljuškasti rumeni obrasi. Na okrugloj pozlaćenoj aureoli crvenom je bojom ucrtan križ. Krist je odjeven u prozračnu bijelu košuljicu s rukavima do lakata, a preko nje nosi jednostavnu tamnozeleno tuniku bez rukava, koja je u pojasu stegnuta bijelom platnenom vrpcom, čiji kraj prolazi kroz Bogorodičinu ruku i pada joj u krilo. Tunika je pod vratom ukrašena nizom crvenih perli, koji se pojavljuje i u obliku narukvica na obje ruke. Isus desnom rukom hvata Marijin

Nadgrobna ploča mesara Milka, Zadar, Crkva sv. Krševana
Epitaph of the butcher Milko, Zadar, Church of St Chrysogonus

palac, a u lijevoj ruci drži zlatnu kuglu s križem na vrhu. Na prijestolju lijevo od Bogorodice nalazi se rastvorena knjiga, a na rubu kamenog podnožja raspuknuti nar. Iza prijestolja naslikano je tamnozeleno grmlje, a pozadina je pozlaćena. U bočnim su poljima naslikana četiri svetačka lika: sv. Nikola u biskupskom ornatu, stariji svetac duge brade s knjigom u ruci (zacijelo apostol ili evanđelist), sv. Kristofor s malim Kristom na ramenu, te mlada svetica s knjigom u jednoj i mučeničkom palmom u drugoj ruci. Sv. Nikola stoji ispred zlatne pozadine, na podlozi od uglačanog crvenkastog kompozitnog kamena. Odjeven je u raskošni biskupski ornat s bogatim pozlaćenim ukrasima. Na rukama ima bijele rukavice. U desnoj drži vodoravno položenu knjigu na kojoj su tri grumena zlata, a lijevom drži pastoral. Fizionomija starijeg pročelavog sveca odgovara uobičajenom prikazu sv. Nikole. Svetac apostol¹⁹ prikazan je na jednakoj pozadini i podlozi. Odjeven je u dugačku crvenu haljinu preko koje ima prebačen modri plašt opšiven zlatnim rubom. Plašt mu je djelomično prebačen preko glave. Lijevo rukom drži rastvorenu knjigu ukrašenih korica, koju lista desnom rukom. Lice mu uokviruju fino definirani pramenovi kose, a posebno je izražena brada, koja mu se u dva duga prame-

Vittore Crivelli: Poliptih, Moskva, Muzej Puškin (iz Crkve sv. Krševana u Zadru?)

Vittore Crivelli: Polyptych, Moscow, Pushkin Museum of Fine Arts (from the Church of St Chrysogonus)

na spušta niz prsa. Polje s likom sv. Kristofora također ima zlatnu pozadinu, ali je svetac smješten u kameniti pejzaž s plitkom rijekom, koja mu doseže do gležanja. Odjeven je u maslinastozelenu tuniku i kratki plašt, koji je izvana crvene, a iznutra zelene boje. Rubovi tunike i plašta opšiveni su pozlaćenim vrpčama. Svetac s obje ruke drži masivni štap, koji se u gornjem dijelu rastvara u palmine grane. Lice mu ima istaknute crte, a svečeva kosa, definirana precizno slikanim pramenovima, povezana je bijelom platnenom vrpcom. Na lijevom ramenu nosi malog Isusa, koji je gotovo identičan onom u Bogorodičinu krilu i slično je odjeven. Krist u lijevoj ruci drži zlatnu kuglu s križem, a desnom iznad glave sv. Kristofora blagoslivlja. Mladolika svetica odjevena je u dugačku tamnocrvenu haljinu s bogatim pozlaćenim ukrasom i ogrnuta zelenim plaštom sa zlatnim porubom. U desnoj ruci drži zatvorenu knjigu ukrašenih korica, a lijevom pridržava rub plašta i drži palminu grančicu. Preko glave ima prebačenu prozirnu bijelu maramu, ispod koje proviruje duga kovrčava kosa. Naslikana je na identičnoj pozadini i podlozi kao i sveci desno od Bogorodice.

Nažalost, ne raspoložemo nikakvim podacima o izvornom podrijetlu moskovske slike, pa je tek na osnovi njezina izgleda, koji odgovara opisu iz navedenog ugovora, i pretpostavljene datacije u sedamdesete godine 15. stoljeća²⁰ moguće zaključiti da je u pitanju baš ona slika koju su od Vittorea naručili izvršitelji oporuke Ivana Milkovića. Ako je tako, to bi moglo pomoći i u razrješavanju ikonografskih

dilema, to jest u identifikaciji svetačkih likova. Pored lako prepoznatljivih likova sv. Nikole i sv. Kristofora, na slici su prikazani jedan neidentificirani svetac staračkog izgleda i jedna mladolika svetica.²¹ Stariji bradati svetac vjerojatno je sv. Ivan Evanđelist,²² a mlada svetica možda je sv. Margareta²³ – dakle sveci zaštitnici Ivana Milkovića i njegove žene Margarete. A i prisutnost sv. Nikole i sv. Kristofora, svetaca zaštitnika pomoraca i putnika, mogla bi biti u vezi s djelatnošću porodice Milkovića, koji su kao bojadisari i trgovci tkaninama bili jako ovisni o sigurnosti i uspješnosti pomorskih putovanja.

Dakako, bez konkretnijeg podatka o podrijetlu moskovske slike nemoguće je sa sigurnošću utvrditi da je u pitanju upravo ona koja je 1471. godine naručena za crkvu Sv. Krševana u Zadru. Ipak, u kontekstu moguće datacije, općeg izgleda slike i prikazanih likova, to izgleda sasvim vjerojatno.

Smatram da bi temeljem poznatih arhivskih podataka, ali i umjetničkog profila Vittorea Crivellija, trebalo donekle redefinirati njegov životni put i umjetničko sazrijevanje. Pokušaji da se počeci njegove umjetničke djelatnosti vežu uz rodnu Veneciju zapravo nemaju previše osnova. Puno se logičnijim čini da je Vittore već kao dječak došao u Carlovu zadarsku radionicu,²⁴ gdje se školovao i umjetnički stasao pod isključivim utjecajem svoga starijeg brata.

Po svemu sudeći, Vittore je nakon Carlova odlaska u Marche jednostavno preuzeo bratov obrt, a valjda i onu klijentelu koja je imala dovoljno razvijen ukus da traži

djela takva profila. Izgleda da se tijekom narednih desetak godina Vittore sasvim dobro udomaćio i snašao u Zadru. Ipak, očito su poslovne mogućnosti u Marchama bile daleko povoljnije, pa je negdje koncem sedamdesetih godina petnaestog stoljeća i Vittore krenuo Carlovim stopama, kako bi ozbiljniju afirmaciju i bogatije narudžbe pronašao s druge strane Jadrana.

Ukoliko se Vittoreov životni put tako rekonstruirati, to bi značilo da je u Zadru proveo gotovo dva desetljeća (otprilike od 1459.–1460.²⁵ do 1478.–1479. godine²⁶). Dakako, treba pretpostaviti da je tijekom svog boravka u Zadru ipak posjećivao rodni grad, te tamo stjecao određene spoznaje o slikarstvu i mimo onih koje je usvojio radeći uz brata.

U kontekstu tako rekonstruiranog prvog dijela Vittoreova života i djelatnosti moglo bi se, ne samo za moskovski poliptih nego i za neka druga djela koja se vežu uz raniju

fazu njegova stvaralaštva, pretpostaviti da su nastala u Zadru i bila namijenjena zadarskim naručiteljima.²⁷ Na taj bi način i logika njegova umjetničkog sazrijevanja izgledala znatno uvjerljivije od ponešto nategnutih pretpostavki o umjetničkim počecima u Veneciji, ne baš jasnoj zadarskoj epizodi, te konačnoj slikarskoj zrelosti u Marchama.²⁸

Dakako, pouzdana vijest o pravom slikarskom angažmanu Vittorea Crivellija za rad na slici namijenjenoj važnoj zadarskoj crkvi donekle utječe i na predodžbu likovne kulture Zadra u drugoj polovici 15. stoljeća. Iako je nesumnjivo postojala sklonost ponešto konzervativnijim i tradicionalnijim likovnim formama,²⁹ očito je moderniji likovni ukus bio također prisutan i afirmiran u gradu, pa su i slikarska djela takva profila nalazila svoje mjesto na oltarima velikih gradskih crkava.³⁰

Prilozi

1.

1469. 18. XI. – *U Zadru. Slikar Vittore Crivelli uzima na osmogodišnji nauk Martina Veliča iz Lovinja u Lici.*

(in margine:) Pro Martino Velich de Louigne.

Millesimo quadragesimo sexagesimo nono, indictione tertia, die decimo octavo mensis nouembris, presentibus ser Cresio de Nasis et ser Simone de Pechiaro testibus habitis vocatis et cetera.

Paulus Velich de Louigne de Lica hinc usque ad annos octo proxime futuris tam ad arte pictoris dedit et posuit Martinum fratrem suum etatis annorum circa decem ibi presentem et volentem magistrum Victori de Criuellis pictori de Venetiis habitatori Iadre ibi presenti, volenti et acceptanti. Promittens et se obligans dictus Paulus quod predictus Martinus frater suis cum dicto magistro Victore continue dictis octo annis stabit, perseuerabit et morabit et ab ipso non fugiet necque discedet ante terminum predictum, furtum nec fraudem faciet nec facere volenti consentiet immo erit bonus, fidelis et obediens in omnibus licitis et debitis que sibi dictus eius magister dicet uel precipiet maxime circa doctrinam et exercitium dicte artis. Econuerso uero dictus magister Victor promisit et se obligauit dictum Martinum dicto tempore penes se et in eius familiam habere, tenere et a se non expellere eidemque condecetur facere et dare victum et vestitum et eum bene tractare et in isto interim artem suam pictoris instruere et docere, et in fine dictorum octo annorum dicto Martino dare pro eius salario et mercede primo vnum zaponum nouum de fustanio, vnam mantelinam et caligas de panno latino, biretum, sotolares, corigiam, duas camisas, duas serabulas et feramenta siue ordinia artis secundum consuetudine artis. Que omnia suprascripta predictae partes vicissim promiserunt firma et rata et grata habere, tenere et cetera, sub pena quarti dicte mercedis, et obligacionis vicissim sui et omnium

eorum bonorum presentium et futurorum, cum reffecti-one damnorum omnium et cetera. Qua pena et cetera. Ad plenum. Actum Iadre in Platea magna.

(autograf:) Ego Cressius de Galellis iudex examinador Iadre me subscripsit.

Ego Iohannes de Calcina notarius ut supra.

(in margine:) Ser Cresius de Gallellis examinador.

(DAZd, ZB, Iohannes de Calcina, B VI, F IX/7, fol. CXI–CXII; Isto, B VIII, F I/20, sub die)

(C. Fisković, 1959., 188, bilj. 581)

(G. Praga, 2005., 275–276)

2.

1471. 6. V. – *U Zadru. Slikar Vittore Crivelli obvezuje se izvršiteljima oporuke bojadisara Ivana Milkovića načiniti u roku od godine dana oltarnu palu od rezbarenog i pozlaćenog drva s pet velikih naslikanih likova. U centralnom polju treba biti plavom bojom i pozlatom naslikana Bogorodica, a ostali likovi trebaju biti naslikani prema priloženom crtežu na papiru. Ugovorena je cijena od četrdeset i dva dukata, koji će se isplaćivati u skladu s napredovanjem posla.*

Millesimo quadragesimo septuagesimo primo, indictione quarta, die sexto mensis maii, temporibus et cetera.

Nobilis et egregius vir Iadrensis ser Antonius de Grisogonis et ser Georgius de Vtino ciuis et mercator Iadre tanquam commissarii vt asseruerunt testamentarii quondam magistri Ioannis Milcouich tinctoris ciuis et habitatoris Iadre, cum consensu, presentia et uoluntate donne Margarete uxoris olim dicti magistri Ioannis in executionem testamenti et ad implementi legatum in testamento dicti quondam magistri Ioannis dimissum dictis nominibus ex vna parte et

magister Victor de Criuellis pictor et habitator Iadre parte ex altera, concorditer ad infrascripta pacta et conuentionem deuenerunt, videlicet quod dictus magister Victor pictor teneatur et obligatus sit ac se obligauit hinc usque ad vnum annum proxime futurum facere et conficere vnam palam seu altare totum inauratum de lignamine incisum seu intayatum, cum quinque figuris magnis depictis et inauratis, et ponere ymagines super dicto altare, videlicet in medio Gloriosam Virginem Mariam inauratam in colore blauo bono fulcitam et alias ymagines omnes facere vt sibi commissum fuerit, videlicet in illa forma prout ibi ostendit super vna carta papirea. Econuerso dicti ser Antonius et ser Georgius commissarii nominibus commissariis quibus supra teneantur et obligati sunt ac se ibi obligauerunt dare, soluere et cum effectu numerare ipsi magistro Victori pro dicto altaris conficione ducatos quadraginta duos auri, boni et iusti ponderis, dandum de tempore in tempus usque ad confectionem dicte complementis dicti altaris. Que omnia et singula suprascripta partes suprascripte promiserunt sibi ad inuicem, videlicet vna pars alteri et altera alteri semper et omni tempore attendere et cetera, sub pena quarti et obligatione omnium bonorum tam dicte commissarie quam dicti magistri Victoris presentium et futurorum, cum refectione damnorum omnium et cetera, et pena soluta uel non et cetera. Actum Iadre in platea magna, presentibus nobilibus viris ser Laurentio de Ciualellis et ser Lombardino de Zadulinis ciuibus et habitatoribus Iadre testibus habitis uocatis et rogatis.

(in margine:) Nobilis vir ser Fredericus de Grisogonis examinador.

(DAZd, ZB, Gregorius de Bosco, B I, F I/10, fol. 40°)

3.

1476. 27. III. – *U Zadru. Slikar Vittore Crivelli kupuje od Margarete, kćeri Peregrina de Poma, kuću kod Kneževe palače, za cijenu od četrdeset dukata.*

MCCCCLXXVI, indictione VIII^a, die XXVII° mensis martii, tempore illustrissimi principis et domini naturalis excellentissimi domini Andree Vendramino Dei gratia incliti ducis Venetiarum et cetera, regiminisque viri magnifici et generosi domini Hieronymi Diedo dignissimi comitis ciuitatis Hyadre. Ibi donna Margareta filia quondam viri nobilis Hyadrensis domini Peregrini de Pomo iuris periti et relicta quondam egregii ciuis Veronensis ser Andree de Monte Silice nunc moram trahens hic Hyadre, sponte, libere et ex certa animi sciencia nulloque errore vi meta dolo uel fraude ducti per se eiusque heredes et successores dedit, tradidit, vendidit et alienauit magistro Victori de Criuellis de Venetiis pictori habitatori Hyadre ibidem presenti et ementi pro se eiusque heredibus et successoribus vnum totum et integrum predictae venditricis edificium domus muro circumdatum, cuppis tectum, cum vna eius curia a parte quirinali, positum Hyadre a parte ponentali palacii comitatiis Hyadre iuxta carceres super terreno viri nobili Hyadrensis ser Nadalini de Pechiaro, cui soluentur de liuello perpetuo annuatim libras 8 paruorum, infra suos

veros confines, cum omnibus et singulis iuribus, iurisdictionibus et pertinentiis suis vniuersis, ipsique edificio domus spectantibus et pertinentibus quomodocunque et qualitercunque ac tam de iure quam de consuetudine. Ad habendum, tenendum, possidendum, gaudendum et vsufructandum ac quicquid aliud eidem emptori suisque heredibus et successoribus deinceps perpetuo placuerit faciendum tanque de re sua propria. Et hoc pro pretio et nomine precii ducatorum quadraginta auri, quod totum et integrum pretium antedicta venditrix dixit contenta et confessa fuit se habuisse atque recepisse sibi que datum, solutum et numeratum fuisse a suprascripto emptori. Renuntians exceptioni et probationi non habiti et non recepti sibi que non dati non soluti et non numerati dicti totius precii, ac non vise numerate pecunie, tempore huius contractus ab ipso emptore speique future habitationis et receptionis, nec non generaliter omnibus aliis legum, iuris et statutorum, auxiliis, consiliis et fauoribus quibus ipsa posset se defendere siue tueri (?) quibus omnibus repressa et per pactum renuntiauit, quod quidem edificium domus prenominatam venditrix dixit se nomine dicti emptoris tenere atque possidere donec illius tenutam et corporalem possessionem acceperit quam accipiendi et in se retinendi eius propria auctoritate deinceps eidem emptori suisque heredibus et successoribus quamcunque planantur (?) licentiam omnimodam contulit atque dedit. Promittens supradicta venditrix solemniter stipulanti per se eiusque heredes et successores eidem emptori ibidem presenti et stipulanti pro se eiusque heredibus et successoribus suprascriptam edificium domus cum omnibus et singulis iuribus ac pertinentiis suis vniuersis venditum vt promittitur semper et omni tempore in iure legitime defendere, disbrigare et exalumniare ab omni homine, persona, comuni, collegio et vniuersitate, nec non huiusmodi venditionem ac omnia et singula suprascripta semper firma, rata et grata habere, tenere, attendere et obseruare ac in nullo contrafacere, dicere uel venire pro se uel alium seu alios aliqua ratione uel causa de iure uel de facto, sub pena quarti pluris suprascripti precii, et obligatione ac ipoteca omnium eius bonorum presentium et futurorum, cum refectione omnium damnorum interesse et expensarum litis ac extra. Qua pena soluta uel non nilominus (?) presens instrumentum. Cum omnibus et singulis in eo contentis in suo robore et firmitate perduret semper et maneat. Actum Hyadre ad portam domus habitationis suprascripte venditricis in confinio Sancte Catherine, coram viro nobile Hyadrensis ser Iacobo de Pechiaro iudice examinatore, presentibus magistro Antonio Budinich aurifice et Francisco de Bononia quondam ser Baldessaribus ciuibus et habitatoribus Hyadre testibus habitis uocatis ad hec specialiter et rogatis aliisque.

(autograf:) Ego Iacobus de Pechiaro iudex examinador Hyadre rogatus subscripsit.

(DAZd, ZB, Iohannes de Salodio, B I, F I/14, fol. 5–5°)

(C. Fisković, 1959., 188., bilj. 582)

(G. Praga, 2005., 282–283)

4.

1476. 27. III. – U Zadru. Slikar Vittore Crivelli na ime cijene kupljene kuće predaje Margareti, kćeri Peregrina de Poma, jedan dukat i jednu sliku, te obećava ostatak sume od trideset i osam dukata također isplatiti slikama.

Eisdem millesimo, indictione et die, tempore illustrissimi principis et cetera, nec non regiminis viri magnifici et cetera. Cum sit quod donna Margareta filia quondam viri nobilis Hyadrensis et iuris periti domini Peregrini de Pomo, ac relicta quondam egregii cuius Veronensis ser Andree de Monte Silice impresentiarum hic Hyadre moram trahens dederit atque vendiderit magistro Victore de Criuellis de Venetiis pictori habitatori Hyadre vnum totum et integrum predictae venditricis edificium domus muro circumdatum, cuppis tectum, cum vna eius curia a parte quirinali positum Hyadre a parte ponentali palatii comitatis Iadre iuxta carceres, super terreno nobilis viri Hyadrensis ser Nadalini de Pechiaro cui soluentur de liuello perpetuo annuatim libras 8 paruorum, infra suos veros confines, cum omnibus et singulis suis iuris ac pertinentiis, pro pretio et nomine pretii ducatorum 40 auri, fueritque contenta et confessa totum dictum pretium habuisse atque recepisse ab ipso magistro Victore emptore, prout de his omnibus plenius constat publico documento rogato et scripto per me Ioannem de Salodio notarem iuratum Hyadre infrascriptum in presentibus millesimo, indictione et die, ad quod habeatur relatio. Et in rei veritate predicta venditrix habuit et receperit sub spe presentis contractus a suprascripto emptore nisi (?) ducatos duos auri in hunc modum videlicet ducatum vnum in auro, alium uero in vno quadro picture vt ibidem dicte partes affirmarunt. Eapropter (?) ibi in domini iudicis examinatore, meique dicti Iohannis

notarii et testium infrascriptorum presentia constitutis personaliter suprascriptus magister Victor emptor dixit ac confessus fuit et publice manifestauit se restare dare eidem donne Margarete venditrici ducatos triginta octo auri pro resto et completa solutione prenominati eius edificii domus, quos ducatos XXXVIII° auri idem magister Victor emptor se obligando promisit dare et soluere eidem venditrici ibidem presenti et contentati in hunc modum videlicet facere sibi donne Margarete tot palas picturarum et laboreria eius artis picture ad omnem instantiam et requisitionem ipsius donne Margarete venditricis et creditricis vt promissum est, sub pena quarti pluris eius de quo contrafactum fuerit, et obligatione sui ac ipoteca omnium eius bonorum presentium et futurorum, ac suprascripti edificii domus, cum refectione omnium dannorum interesse et expensarum litis ac extra. Qua pena soluta uel non tamen omnia et singula suprascripta ac in presenti instrumento contenta in suo robore et firmitate perdurent semper et maneant. Actum Hyadre ad portam domus suprascripte venditricis et creditricis vt supra, in confinio Sancte Catherine, coram viro nobile Hyadrensis ser Iacobo de Pechiaro iudice examinatore, presentibus magistro Antonio Budinich aurifice et ser Francisco de Bononia quondam ser Baldassaris ciuibus et habitatoribus Hyadre testibus habitis vocatis ad hec specialiter et rogatis aliisque.

(autograf:) Ego Iacobus de Pechiaro iudex examinatore Hyadre rogatus subscripsit.

(DAZd, ZB, Iohannes de Salodio, B I, F I/14, fol. 5^r–6^r)

(C. Fisković, 1959., 188., bilj. 582)

(G. Praga, 2005., 283)

Bilješke

1
CVITO FISKOVIĆ, Nekoliko dokumenata o našim starim majstorima, u: *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, LII (1950.), 197, 213–215; CVITO FISKOVIĆ, Zadarski sredovječni majstori, Split, 1959., 47, 103, 188; PIETRO ZAMPETTI, Carlo Crivelli a Zara, u: *Arte Veneta*, XIV (1960.), 227–228; SANDRA DI PROVVIDO, La pittura di Vittore Crivelli, *L'Aquila*, 1972., 304, 306, 308, 310, 318; IVO PETRICIOLI, Orme dei Crivelli nell'opera pittorica di Pietro Jordanic a Zara, u: *Studi per Pietro Zampetti, Quaderni di »Notizie da Palazzo Albani«*, (ur.) Bo Carlo – Canti Mario – Molinelli Raffaele, Urbino – Ancona, 1993., 106; IVO PETRICIOLI, Orme dei Carlo e Vittore Crivelli a Zara: l'opera pittorica di Pietro Jordanic e le testimonianze archivistiche, u: *Vittore Crivelli e la pittura del suo tempo nel Fermano*, (ur.) Stefano Papetti, Fermo, 1997., 37, 43; GIUSEPPE CROCETTI, Regesto biografico di Vittore Crivelli, u: *Vittore Crivelli e la pittura del suo tempo ne Fermano*, (ur.) Stefano Papetti, Fermo, 1997., 91–92, 267–271, 274; EMIL HILJE, Gotičko slikarstvo u Zadru, Zadar, 1999., 139, 144; GIUSEPPE PRAGA, Documenti per la storia dell'arte a Zara dal Medioevo al Sette-

cento (Trascrizione, registi e note a cura di Maria Walcher), Trieste, 2005., 273–276, 282–283.

2
EMIL HILJE (bilj. 1), 144, bilj. 7.

3
GIUSEPPE CROCETTI (bilj. 1), 91–92. Neki su datumi pogrešno navedeni. Umjesto datuma 17. siječnja 1469. trebao bi biti 17. siječnja 1470., jer je dokument datiran po stilu inkarnacije. Ugovor između nadbiskupa Maffea Vallaressa i kipara Petra Berčića pogrešno je datiran 25. srpnja 1472., a stvarni datum je 28. srpnja 1472., vidi: CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1950.), 213. Vrlo zanimljivi ugovori o kupovini kuće, sklopljeni između Vittorea i Margarete de Pomo 27. ožujka 1476. godine, nisu nikada u cijelosti publicirani, pa ih donosim u prilogu (br. 3 i 4).

4
Dana 18. studenog 1469. godine Vittore je primio na osmogodišnji nauk Martina Velića iz Lovinja u Lici. Budući da ni taj dokument nikada nije publiciran u cijelosti, donosim ga

u prilogu (br. 1). Moguća neposredna veza između Vittorea i zadarskog svećenika slikara Petra Jordanića za sada nije potvrđena arhivskim podacima. Ipak, temeljem dodirnih točaka između njegovih slika i onih braće Crivelli, iznesena je teza o njegovu vjerojatnom naukovanju kod jednoga od braće, vidi: IVO PETRICIOLI (bilj. 1, 1993.), 108.

5
CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1959.), 103; vidi priloge br. 3 i 4.

6
CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1950.), 213–215; EMIL HILJE, Andrija Aleši i Zadar, u: *Umjetnički dodiri dviju jadranskih obala u 17. i 18. stoljeću – Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 21. i 22. studenog 2003. godine u Splitu*, (ur.) Vladimir Marković i Ivana Prijatelj-Pavičić, Split, 2007., 102, bilj. 42.

7
KRUNO PRIJATELJ, Una proposita per il Crivelli, u: *Arte Veneta*, XVII (1963.), Venezia, 161–163; KRUNO PRIJATELJ, Prijedlog za Crivellija, u: *Zbornik Narodnog muzeja u Beogradu*, Beograd, IV (1964.), 329–333; GRGO GAMULIN, *Bogorodica s Djetetom u staroj umjetnosti Hrvatske*, Zagreb, 1971., 55, bilj. 81; SANDRA DI PROVVIDO (bilj. 1), 261; ANNA BOVERO, *L'opera completa di Carlo Crivelli*, Milano, 1974., 84; DAVOR DOMANČIĆ, Slike Vittorea Crivellija u Dalmaciji, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 20 (1975.), 106–111; KRUNO PRIJATELJ, Juraj Čulinović i slikarska zbivanja u Šibeniku u doba Jurja Dalmatinca, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 3–6 (1979–82.), 241; IVO PETRICIOLI (bilj. 1, 1993.), 106; EMIL HILJE (bilj. 1), 143; MILAN PELC, *Povijest umjetnosti u Hrvatskoj – Renesansa*, Zagreb, 2007., 447.

8
Vidi prilog br. 2. Upravo je nevjerojatno da Giuseppe Praga, koji je pedantno zabilježio i najsitnije arhivske vijesti o Vittoreu Crivelliju, nije uočio čitav ugovor za izradu poliptiha. Zacijelo je u pitanju trenutak dekoncentracije, koji se nužno događa tijekom dugotrajnih arhivskih istraživanja. Istraživači koji su se kasnije bavili životom i djelom Vittorea Crivellija uglavnom su se služili Pragininim zabilješkama, a Cvito Fisković, jedini koji je nakon njega sustavno istraživao zadarsku arhivsku građu 14. i 15. stoljeća, također je previdio taj ugovor. Moja vlastita arhivska istraživanja, u času kada sam dovršavao rad o gotičkom slikarstvu u Zadru, još nisu bila dospjela do spisa bilježnika Gregoriusa de Bosca (1465.–1497.), pa se ni u mom tekstu taj ugovor ne spominje.

9
Oporučitelj je označen jednostavno kao Ivan bojadisar pok. Novaka, a prezime Milković se ne spominje. Međutim, da je riječ o istoj osobi potvrđuju imena izvršitelja – Antuna de Grisogona i trgovca Jurja Danijelova, te oporučiteljeve žene Margarete (vidi bilj. 10). Pouzdanu potvrdu njegova identiteta pruža ugovor od 8. studenog 1443. godine, kojim Lovro Milković prodaje svom stricu Novaku Milkoviću i njegovu sinu bojadisaru Ivanu trideset milijarija sredstva za bojenje tkanina: »...Ser Laurentius Milcouich tinctor cuius Iadre vendidit ser Nouacu Milcouich patruo suo et ser Iohanni tinctori filio dicti ser Nouaci patrueli suo miliaria triginta guadi a tingendo...« – Državni arhiv u Zadru (dalje DAZd), Zadarski bilježnici (dalje ZB), Simone Damiani, B I, F I/2, fol. 30; TOMISLAV RAUKAR, Zadar u XV stoljeću – Ekonomski razvoj i društveni odnosi, Zagreb, 1977., 241.

10
»... Idcirco magister Iohannes tinctor quondam ser Nouaci cuius Iadre sanus per Dei gratiam mente, sensu et intellectu, licet corpore languens..... Item suos ueros commissarios et huius sui ultimi

testamenti executores instituit et esse voluit videlicet egregium ac prudentem virum ser Antonium de Grisogonis nobilem Iadrensem et ser Nicolaum de Ventura ac ser Georgium quondam Danielis mercatores ac donam Margaritam uxorem suam... .. Item uoluit et ordinavit quod corpus suum sepeliri in ecclesia Sancti Grixogoni de Iadra in sepulcro suorum parentium... .. Item uoluit quod ematur vna anchonia siue palla pro ducatis quadraginta siue quinquaginta auri prout dictis suis commissariis melius uisum fuerit et quod dicta anchonia ponatur super altari Sancte Anne in suprascripta ecclesia Sancti Grixogoni de Iadra fundato.« – DAZd, ZB, Nicolaus Lupovich, B un, F III, fol. 75'; EMIL HILJE (bilj. 1), 170, s pogrešno navedenim datumom (9. rujna) i pogrešnom signaturom (fol. 67').

11
»Magister Georgius lapicida habitator Iadre per se suosque heredes et successores solemniter obligando promisit Donato filio Milchi becarii de Iadra ibi presenti, stipulanti et recipienti pro se suisque heredibus et successoribus eidem facere, fabricare et complere de bonis et sufficientibus lapidibus vnam capellam in ecclesia Sancti Grisogoni de Iadra super altare Sancti (prazno) vsque ad festum (se – prekrizeno) Natiuitatis Domini Nostri Ihesu Christi proxime futurum, secundum designamentum cuius medietas est penes dictum Donatum et alia medietas penes ipsum magistrum Georgium, omnibus et singulis lapidibus, viuis et magistria (opere – prekrizeno) ipsius magistri Georgii. Et dictus Donatus teneatur ac promisit eidem magistro Georgio dare et consignare calcem, arenam, lapides, cotos, lignamina, ferramenta et manuales necessarios et necessaria pro dicta capella, nec eidem dare et numerare ducatorum triginta auri in auro, de quibus dictus magister Georgius fuit contentus et confessus se habuisse et recepisse a dicto Donato ducatos decem et octo auri in auro.« – DAZd, ZB, Theodorus de Prandino, B I, F I/9, fol. 309–309'; CVITO FISKOVIĆ (bilj. 1, 1959.), 46, 157, bilj. 290; IVO PETRICIOLI, Umjetnička baština samostana Sv. Krševana do 16. stoljeća, u: *Zadarska revija*, XXXIX/2–3 (1990.), 321–322; GIUSEPPE PRAGA (bilj. 1), 137.

12
Vidi: IVO PETRICIOLI (bilj. 11), 322. Ploča se još uvijek nalazi u Crkvi sv. Krševana, ali otrgnuta od bilo kakve cjeline. Na licu ploče sačuvan je grb s tri ljiljanova cvijeta, a iznad njega je natpis: MCCCC · XVI · DIE · VIII / APRILIS · HIC · EST · SEPVL/TVRA · HEREDVM · FILOR/VM · MILCHI · MACALAT/ORIS · DE · IADRA. Inače, Milkovi potomci (Petar, Novak, Lovro Donatov, Ivan Novakov) bili su bojadisari tkanina, koji su tijekom prve polovine 15. stoljeća stekli znatan imetak. Vidi: TOMISLAV RAUKAR (bilj. 9), 135, 241, 243, 288, 292.

13
Odredbu o izradi slike vrijedne trideset dukata nalazimo već u oporuci samog Milka, sročenoj 23. srpnja 1432.: »... Idcirco ser Milchus beccarius quondam Iuani cuius Iadre sanus... mente... .. Item uoluit corpus suum sepeliri in ecclesia Sancti Grisogoni de Iadra honorifice... .. Item voluit fieri vnam anconiam valoris ducatorum triginta auri quam voluit poni super altare Sancte Anne in capella sua, quod altare est in ecclesia Sancti Grisogoni de Iadra, dandam et assignandam in dicta capella sua super dicto altari suo a die obitus sui vsque ad septem annos tunc proxime futuros pro anima sua et suorum defunctorum.« – DAZd, ZB, Iacobus q. Ostoye, B un, F III/1, fol. 29'; Isto, F IV, br. 33; EMIL HILJE (bilj. 1), 166. – Moguće je da navedena oporučna odredba nije bila realizirana, ali isto tako i to da su nasljednici željeli na oltar u svojoj kapeli postaviti noviju i moderniju sliku.

14
CARLO FEDERICO BIANCHI, Zara Cristiana, I, Zara, 1877., 311; ĆIRIL METOD IVEKOVIĆ, Crkva i samostan Sv. Krševana

u Zadru, hrvatska zadužbina iz X. stoljeća, Zagreb, 1931., 18; IVAN OSTOJIĆ, Benediktinci u Hrvatskoj, II, Split, 1964., 52–54; IVO PETRICIOLI (bilj. 11), 330.

15

FEDERICO ZERI, Appunti nell' Ermitage e nel Museo Pusckin, u: *Bollettino d'arte*, III (1961.), 231–234; SANDRA DI PROVVIDO, Schede dei dipinti, u: *Vittore Crivelli e la pittura del suo tempo nel Fermano*, (ur.) Stefano Papetti, Fermo, 1997., 211–215, 217.

16

SANDRA DI PROVVIDO (bilj. 15), 220, s navedenom relevantnom literaturom.

17

FEDERICO ZERI (bilj. 15), 231–232; SANDRA DI PROVVIDO (bilj. 1), 42–46; IRINA ANTONOVA, *Государственный музей изобразительных искусств имени А. С. Пушкина – The Pushkin Museum of Fine Arts*, Москва, 1986., nr. 5; IRINA ANTONOVA, State Pushkin Museum of Fine Arts, Catalogue of paintings, Moscow – Milano, 1995., 98–99, nr. 212; SANDRA DI PROVVIDO (bilj. 15), 199–200.

18

»... penso che il politico di Mosca, opera capitale del primo tempo del pittore, costituisce la più esplicita riprova della sua giustezza...« – FEDERICO ZERI (bilj. 15), 234.

19

O mogućoj identifikaciji ovoga lika bit će riječi kasnije.

20

Fedrico Zeri zaključuje da nije moguće precizno utvrditi godinu, pa čak ni desetljeće nastanka moskovske slike, ali da između nje i poliptiha iz 1481. godine mora postojati značajna razvojna faza. – FEDERICO ZERI (bilj. 15), 232.

21

U katalogu radova Vittorea Crivellija SANDRE DI PROVVIDO (bilj. 15), 199–200, ti su likovi označeni kao svetac apostol i svetica mučenica.

22

Ikonografska inačica prikaza sv. Ivana Evanđelista kao starijeg sveca s dugom bradom razdijeljenom u dva pramena uobičajena je u zadarskom slikarstvu 15. stoljeća. – EMIL HILJE, Ikonografski program predele Ugljanskog poliptiha, u: *Petriciolijev zbornik II – Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 36 (1996.), 49–50.

23

Knjiga i palmina grančica odveć su općeniti atributi, pa taj lik može prikazivati i zadarsku zaštitnicu sv. Stošiju ili neku drugu mučenicu.

24

Pojam radionice treba shvatiti sasvim uvjetno, budući da sam Carlov karakter, ali i uzroci zbog kojih je napustio Veneciju,

upućuju na jedan dosta slobodan način života i rada, pa ga je teško zamisliti na čelu nekakve prave *bottege* u Zadru. Ipak, zacijelo je u Zadru živio od svoga rada, pa je nekakav oblik radionice morao postojati.

25

Premda se Carlo Crivelli u Zadru spominje svega u dva dokumenta, 1463. i 1465. godine, može se pretpostaviti da se doselio nedugo nakon što je u Veneciji 1457. godine osuđen zbog otmice žene Francesca Cortesea. Vjerojatno je u Zadru boravio sve do 1468. godine, kada se prvi put spominje u Markama, dakle gotovo čitavo desetljeće, vidi: EMIL HILJE (bilj. 1), 139. U tom bi se kontekstu i Vittoreov dolazak u Zadar mogao pomaknuti na kraj pedesetih ili početak šezdesetih godina.

26

Vittore se posljednji put spominje u zadarskim dokumentima 1476. godine, ali tada je baš kupovao kuću (vidi priloge br. 3 i 4), pa je malo vjerojatno da je ubrzo nakon toga napustio Zadar. No, godine 1479. potpisao je sliku u Faleroneu, vidi: SANDRA DI PROVVIDO (bilj. 15), 204, pa bi trebalo pretpostaviti da je iz Zadra otišao te ili prethodne godine.

27

Pritom u prvom redu imam na umu *Bogorodicu s Djetetom* iz kolekcije Bayer i *Bogorodicu s Djetetom* iz kolekcije Lanckoronski, vidi: SANDRA DI PROVVIDO (bilj. 15), 199, 200–201.

28

Čini se da talijanski autori nisu u potpunosti percipirali stvarnu duljinu Vittoreova boravka u Zadru, a u nedostatku pouzdanih vijesti o reprezentativnim slikarskim radovima taj dio njegova života i djelatnosti ostao je pomalo zanemaren. Na sličan se način tretira i Carlov opus i djelatnost, pa se za vrijeme između odlaska iz Venecije i prvog spomena u Zadru pretpostavlja duži boravak u Padovi, dok se njegov boravak u Zadru svodi na manje važnu epizodu. – ILEANA CHIAPPINI DI SORIO, Carlo Crivelli, da Zara alle Marche: rilettura di alcuni documenti, u: *Il patrimonio disperso: Il «caso» esemplare di Carlo Crivelli*, (ur.) Marina Massa, Marche, 1999., 224.

29

EMIL HILJE (bilj. 1), 149, 202–203.

30

O recepciji renesansnog slikarstva u Zadru u drugoj polovici 15. stoljeća govorio sam na znanstvenom skupu Dani Cvita Fiskovića, u Trogiru, 6. listopada 2003. godine. Novopronađeni dokument o radu Vittorea Crivellija dodatno osnažuje tada iznesenu tezu »da je u to vrijeme u Zadru sloj humanistički obrazovanih građana toliko ojačao i stekao svijest o pripadnosti jednom novom svijetu i novom duhu, da je mogao prepoznati prave vrijednosti i najveće umjetničke dosege svog vremena«.

Summary

Emil Hilje

An Unknown Document Concerning the Work of Vittore Crivelli in Zadar

The fact that the Venetian painter Carlo Crivelli spent several years living and working in Zadar is beyond doubt. However, although some documents indirectly suggest that he has been painting, none of them relates to any particular work. As regarding his younger brother Vittore, it is certain that he has also been living in Zadar, where he owned a workshop and accepted apprentices. The evidence on his work is however collateral, since there are no mentions of particular paintings. A recently discovered contract for the altarpiece for one of the chapels in the church of St Chrysogonus in Zadar, dated May 6, 1471, between Vittore Crivelli and the executors of the last will of Ivan Milković, a local dyer, in a sense fills in the lacuna in the knowledge of the painter's artistic career. In that contract, Vittore bound himself to execute, for a price of forty-two ducats, within a year, an altarpiece with five large painted and gilt figures, including gilt woodwork. In the

central field was to be a Virgin painted in blue with gilding. The other saints' figures were to be made as on the drawing that he had presented to the commissioners on a piece of paper. The relatively well defined content and appearance of the painting as well as the chronological determinants made possible identifying it among the extant works of Vittore. In the Pushkin Museum in Moscow there is a polyptych with Virgin and four saints. Its provenance is unknown, but it was long ago established that it belonged to the first phase of his work, i.e. to the time when he was living in Zadar. Hence it can be assumed that it was the altarpiece ordered for the church of St Chrysogonus in Zadar in 1471, particularly since the choice of the holy figures is related to the names of the members of family of the late Milković.

Key words: Painting, 15th century, Vittore Crivelli, Zadar